

vztrajnim prizadevanjem Andreja Brvarja. Upamo lahko le, da tako 15. zvezek nekdanj zelo ugledne zbirke *Documenta et studia historiae recentioris* ne bo tudi zadnji. Svoje uredniško delo je na začetku knjige obširno opisal Viktor Vrbnjak in na koncu dodal tudi obsežno spremno besedo, ki zelo suvereno in natančno na 24 straneh in s kar 128 opombami predstavi življenje in delo jubilaranta in pisca razprav Vasilija Melika, ob tem pa govori tudi o slovenski historiografiji zadnjih petdeset let in tu marsikateri stavek kar kliče k podrobnejši razpravi.

S to knjigo je predstavljen znaten del Melikovega znanstvenega ustvarjanja, ki je bil doslej raztresen v številnih historičnih publikacijah doma in na tujem, mnoge od njih so tudi že težko dostopne. Z nekaterimi dopolnitvami in s popravki tiskarskih napak, ki so se pojavile v prvih natisih, pa je gotovo nepogrešljiv pripomoček zlasti za vse tiste, ki jih zanima slovenska zgodovina od srede 19. stoletja, ali ki se z njo ukvarjajo. Tako skrbnega redatorskega dela pa si le še želimo.

Franc Rozman

Splošno žensko društvo: 1901-1945: od dobrih deklet do feministk. Urednici Nataša Budna Kodrič, Aleksandra Serše. Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 2003. VIII, 575 strani, ilustrirano

---

Nova knjiga s skupnim naslovom *Splošno žensko društvo 1901-1945, od dobrih deklet do feministk*, je gotovo dobrodošla novost v objavah t.i. ženskih študij, ki jih po ugotovitvah nekaterih avtoric v Sloveniji kar opazno primanjkuje. To nerazumljivo pomanjkanje zanimanja za tovrstne raziskave Alenka Puhar na ovitku knjige imenitno označi kot "nedomišljena in neizdelana enakopravnost spomina" in jo kar naravnost označi za diskriminacijo spomina. Na to nas v svojem izvrstnem uvodu h knjigi z naslovom *Mesto žensk pod steklenim zvonom* opozarja tudi Marta Verginella. Zato se zelo čudim, da njenega uvoda ni navedenega v kazalu knjige. Že bežen pogled na kazalo pa nam pove, da zbornik razprav ni zgolj pripoved o razvoju Splošnega ženskega društva med leti 1901 in 1945, ampak je precej več, saj nam v trinajstih vsebinskih sklopih predstavlja poleg razvoja samega društva še, po vrsti objav v zborniku, začetke ženskega gibanja, feministke, učiteljice in profesorice, zdravnice, pravnice, žensko časopisje in novinarstvo, prve slovenske pesnice in pisateljice, glasbenice, poštna in občinske uradnice, podporne člane splošnega ženskega društva, slovensko krščansko zvezo in vlogo žensk v deklaracijskem gibanju. Po tej razvrstitvi je vsebina zbornika notranje še kar dobro strukturirana, resda pa je nekaj nelogičnosti, na katere bom v tekstu sproti opozorila. Sprašujem pa se, ali je naslov zbornika povsem ustrezen, saj sta urednici ali kdo drug z izbranim naslovom po nepotrebnem in neupravičeno zožili vsebino, ki jo prinaša sam zbornik. Sama vsebina knjige je namreč precej bolj bogata, kot nam pove naslov. Vem, da je za zbornik s takšno množico sestavkov zelo težko najti dober skupni naslov, vendar menim, da bi se morali bolj potruditi. Na koncu knjige sta objavili krajše povzetke člankov v angleškem in enega v italijanskem

jeziku, seznam avtoric in avtorjev, dodali pregled vseh uporabljenih virov, literature in časopisov, imensko kazalo in seznam slik, kar je za pregledno uporabo tako obsežnega zbornika nujno potrebno. Pogrešam pa seznam kratic, ki so jih predvsem avtorice pogosto uporabljale, to me je pri branju pogosto zelo motilo, očitno imam za kratice zelo slab spomin. Moti me tudi oprema knjige, ker je kičasta. Pri nas je vendarle veliko zelo dobrih knjižnih oblikovalcev, ki bi jo lahko opremili z večjo mero dobrega okusa, kot je to storil anonimni oblikovalec. Mogoče je prav zato tudi ostal neznan.

Pri pripravi zbornika se je zbralo kar 27 avtoric in trije avtorji, strokovnjakov različnih strok. Po univerzitetni izobrazbi prevladujejo zgodovinarke, med njimi so tudi edini trije moški avtorji, sodelovale pa so tudi jezikoslovke, bibliotekarke, etnologinja, arheologinja, zdravnica, novinarka. Večina med njimi je zaposlena v arhivih v Ljubljani, na univerzah v Ljubljani in Dunaju in znanstvenem inštitutu v Ljubljani. Glede na veliko skupino avtoric in avtorjev je publikacija resnično zbornik, ker se posamezni objavljeni sestavki po vsebini, načinu in tudi kvaliteti pisanja med seboj precej razlikujejo, med seboj jih povezuje rdeča nit pripovedi o ženskah v slovenski preteklosti s poudarkom na prvi polovici 20. stoletja.

V zborniku je objavljeno skupaj kar 47 člankov, ki so uvrščeni, kot že rečeno, v trinajst bolj ali manj obsežnih poglavij. V prvem z naslovom Začetki ženskega gibanja je objavljenih sedem sestavkov. Glede na sam naslov - Začetki ženskega gibanja - je to poglavje resda samo na prvi pogled dokaj nehomogeno. Vanj je uvrščeno sedem člankov (v oklepajih navajam poleg naslova avtorje): o ženskah in revoluciji 1848 na Slovenskem (Stane Granda), ženskem gibanju na Slovenskem do druge svetovne vojne (Nataša Budna Kodrič), vlogi in položaju žensk v obdobju 1918-1941 (Mateja Jeraj), slovenskem ženskem gibanju v Trstu na prelomu 19. in 20. stoletja (Nevenka Troha), o ženskah in volitvah pred 2. svetovno vojno (Vasilij Melik) ter o Pavlini Pajk (Barbara Pešak Mikec). V tem poglavju pa vsekakor pogrešam prispevek Sabine Žnidaršič Žagar, ki se je v zadnjem desetletju uveljavila kot zelo dobra poznavalka in sistematična raziskovalka t.i. ženske zgodovine v sto letih, med marčno revolucijo in začetkom 2. svetovne vojne na Slovenskem.

Drugo poglavje z naslovom (Slovensko) splošno žensko društvo naj bi bilo, po sodbi samih urednic glede na naslov zbornika, osrednje. V njem je objavljeno devet člankov: (Slovensko) splošno žensko društvo (Nataša Budna Kodrič), Ženska v družini in družbi (Igor Zemljič), Članice Splošnega ženskega društva (Nataša Budna Kodrič), Knjižnica Splošnega ženskega društva (Anja Dular), Josipina Vidmar (Živa Vidmar), Franja Tavčar (Nataša Budna Kodrič), Minka Govekar (Mateja Jeraj), Minka Gašperlin (Katarina Keber) in Maša Grom (Mojca Šorn). V tem poglavju avtorice in avtor orisujejo ustanovitev, razvoj in delovanje društva. Majhna pripomba: naslov Zemljičevega članka je nekoliko zavajajoč, objavil je namreč povzetek predavanja Zofke Kveder na ustanovnem zboru društva, to je resda v podnaslovu članka tudi zapisano, ni pa zapisano v samem kazalu, ki ga bralec seveda, ko vzame knjigo v roke, najprej pregleda. Spet majhna nedoslednost urednic, ki bi jo skupaj z avtorjem lahko zelo preprosto rešili z narekovaji v naslovu.

Zame osebno so najbolj zanimiva poglavja, ki predstavljajo posamezne v javnem življenju bolj pa tudi manj znane in uveljavljene ženske. Tudi tu kvaliteta posameznih člankov niha. Naštevam po vrsti poglavja in posamezne sestavke:

Feministke - Angela Vode (Mateja Jeraj), Alojzija Štebi (Darinka Drnovšek), Cirila Štebi Pleško (Andreja Klasinc Škofljanec), Učiteljice in profesorice - Učiteljice (Aleksandra Serše), Vita Zupančič in Jerica Zemljan (Tatjana Hojan), Profesorice (Aleksandra Serše), Zdravnice (Aleksandra Serše), Eleonora Jenko Groyer (Živa Melik), Ana Zalokar (Aleksandra Serše), Pravnice - Pravnice na Slovenskem (Jelka Melik), Žensko časopisje in novinarstvo (Nataša Budna Kodrič), Marica Nadlišek Bartol (Igor Zemljč), Ivanka Anžič Klemenčič (Nina Vodopivec), Prve slovenske pesnice in pisateljice - Prve slovenske pesnice (Katja Sturm-Schnabl), Marija Kmet (Katja Sturm-Schnabl), Ernestina Jelovšek (Irena Dolschon), Lea Fatur (Irena Dolschon), Marica Strnad (Barbara Cuzioc-Weiss), Vida Jeraj (Barbara Pešak Mikec), Ljudmila Prunk-Utva (Polona Mlakar), Glasbenice (Aleksandra Serše) ter Poštne in občinske uradnice (Aleksandra Serše), Manica Koman (Ljiljana Šuštar) in Romana Vasič (Ljiljana Šuštar). V teh sedmih zaokroženih poglavjih je zbrano zelo veliko novih podatkov, ki bodo zanimivi tudi za širši krog bralcev in ne samo za raziskovalce in druge strokovnjake, ki bodo, upam, nadaljevali s tem zbornikom začeto delo.

Naslednji dve poglavji bi sodili ali kar v drugo poglavje (Slovensko) splošno žensko društvo, ali pa bi morali biti, lahko tudi kot samostojni poglavji, uvrščeni takoj za njim. Prikazujeta namreč podporne člane Splošnega ženskega društva (Barbara Pešak Mikec) in podružnice Splošnega ženskega društva; uvodni članek tega poglavja z istim naslovom je napisala Nataša Budna Kodrič ter sestavka o Celjankah in društvih (Ivanka Zajc-Cizej) in o mariborskem ženskem društvu (Metka Vrbnjak). Zadnje poglavje s člankoma o Slovenski krščanski zvezi (Anka Miklavčič-Vidovič) in o vlogi žensk v deklaracijskem gibanju (Vlasta Stavbar) mogoče nekoliko odstopa od koncepta zbornika, je pa vsekakor dobro, da sta jih urednici uvrstili vanj, saj tako dopolnjujeta celovitost podobe o vlogi žensk v slovenski zgodovini od sredine 19. do sredine 20. stoletja.

Ta obsežni zbornik s kar 575 tiskanimi stranmi bi lahko postal nova pobuda in vzpodbuda, da bi s to knjigo začeto delo še obsežneje in poglobljeno nadaljevali z novimi raziskavami ne samo vsebinsko ampak tudi časovno. Prepričana sem, da je gradiva še dovolj, nove teme in nove vsebine pa se s študijem gradiva pojavijo same.

Jasna Fischer

E g o n P e l i k a n : Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom. Primorski krščanski socialci med Vatikanom, fašistično Italijo in slovensko katoliško desnico - zgodovinsko ozadje romana Kaplan Martin Čedermac. Nova revija, Ljubljana 2002. 776 strani, ilustrirano (Korenine)

Predelana in dopolnjena doktorska disertacija doc. dr. Egona Pelikana, sodelavca Znanstveno-raziskovalnega središča Koper, o delovanju primorske duhovščine in krščanskih socialcev v času fašizma, je nedvomno eno temeljnih del o slovenski manjšini v Italiji v obdobju med obema svetovnjima vojnoma. To je bil